

КОНСТИТУЦИОННОЕ И МУНИЦИПАЛЬНОЕ ПРАВО

УДК 347.962 (477)

СУД В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Денис БАРОНІН,

здобувач кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

SUMMARY

This paper investigates the basic characteristics of the court and proved its status of a public authority. Accentuated the need for the judiciary interacts with other government agencies. Studied in detail the forms of interaction trial with legislative and executive powers. The conclusion about the wisdom of strategy development is the interaction of the judiciary and other branches of government, which should include the following basic principles, the unity of the courts of general jurisdiction; involvement of other powers in the selection and appointment of judges; empowerment of independent entities in forming the corps of judges; internal corporate approach to the appointment of heads of courts, the right of legislative initiative of the Supreme Court of Ukraine and others.

Key words: courts, judiciary, public authorities, interaction of state bodies.

АНОТАЦІЯ

В статті досліджено основні ознаки суду та доведено його статус органу державної влади. Акцентовано на необхідності взаємодії суду з іншими органами державної влади. Докладно досліджено форми взаємодії суду з органами законодавчої та виконавчої влади. Зроблено висновок щодо доцільності розробки стратегії взаємодії судової та інших гілок влади, яка має передбачати такі основоположні засади, як єдність судів загальної юрисдикції; участь інших гілок влади в процесі добору та призначення суддів; розширення повноважень незалежних суб'єктів у формуванні суддівського корпусу; внутрішньо корпоративний підхід до призначення керівників судів, надання права законодавчої ініціативи Верховному Суду України тощо.

Ключові слова: суд, судова влада, органи державної влади, взаємодія державних органів.

Постановка проблеми. У найбільш загальному розумінні термін «суд» становить переважно узагальнене поняття органу, наділеного повноваженнями щодо реалізації одного з видів державної влади – судової. Традиційно при характеристиці суду прийнято робити акцент на те, що суд – це спеціальний орган, який здійснює правосуддя. Зокрема, як зазначає В.Т. Маляренко, суд – це орган держави для здійснення правосуддя, який з'явився одночасно з виникненням держави та є її неодмінним атрибутом [1, с. 686]. Підтримуючи зазначене, акцентуємо, що суд у своєму сучасному розумінні виник разом зі становленням державної влади, окремі повноваження якої увійшли до компетенції суду, тобто суд – це орган державної влади, який має певну внутрішню структуру, в якій виникають взаємовідносини як і в самій структурі, так і з іншими органами державної влади [2, с. 15]. Тобто суд є окремим, самостійним учасником правовідносин, що складаються у суспільстві.

Категорія «державний орган» залежно від сфери її застосування визначається по-різному, однак найбільш універсальне поняття, на наш погляд, було запропоноване П.Т. Василенковим, який охарактеризував державний орган як організацію, яка становить частину державного апарату, що має певну компетенцію, структуру, територіальний масштаб діяльності, створюється

в законодавчо визначеному порядку, володіє певним методом роботи, наділена повноваженнями виступати від імені держави й покликана вирішувати її завдання і здійснювати основні функції [3, с. 41].

Державні органи відрізняють від недержавних органів та організацій за такими ознаками:

1) формування державного органу з волі держави і здійснення ним своїх функцій від імені держави;

2) виконання кожним державним органом чітко визначених, встановлених у законодавчому порядку видів і форм діяльності;

3) наявність у кожного такого органу юридично закріплених організаційної структури, територіального масштабу діяльності, спеціального положення, що визначає його місце й роль у державному апараті, а також порядку його взаємовідносин з іншими державними органами та організаціями;

4) наділення державного органу повноваженнями державно-владного характеру [4, с. 345].

Проаналізувавши зазначені ознаки можна стверджувати, що суду притаманні всі основні ознаки державного органу, які, крім того, доповнюються й власними рисами, що виникають в силу специфічності основної функції суду – здійснення правосуддя.

Метою цієї статті є аналіз специфіки взаємовідносин суду з іншими органами державної влади. Ст. 6 Консти-

туції України закріплює, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. У зв'язку з цим вітчизняний дослідник Г.О. Федоренко слушно зауважує, що ставлення до поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову як до простого поділу законодавчих, виконавчих, судових функцій між відповідними видами влади є надто спрощеним, оскільки принцип розподілу влади передбачає не лише розмежування повноважень між окремими видами державної влади, а й, водночас, їхню співпрацю у так званих «поділених» сферах їх діяльності [5, с. 8]. Крім того, не можна вести мову й щодо єдиних стандартів чи паритетних засад організації та функціонування рівнозначних гілок державної влади, адже, як слушно зауважив, порівнюючи організацію органів судової та виконавчої влад, Ю.П. Битяк, виконавчу владу здійснюють на засадах поділу державної влади на гілки не на всіх рівнях, а лише на вищому, оскільки на місцевому рівні відсутні законодавчі органи. На рівні району в місті є судові органи, але водночас відсутні органи виконавчої влади (державного характеру), крім міст Києва та Севастополя. Немає їх і на рівні села, селища та міста. Управління на цьому рівні здійснюють органи місцевого самоврядування; виконавча влада здійснюється системою спеціально створених суб'єктів – органами виконавчої влади різних рівнів, які наділені виконавчою компетенцією, що не властиво органам законодавчої та судової влади [6, с. 12]. Тому, з нашої точки зору, справедливим буде вести мову не про спільність засад організації органів державної влади, а про взаємодію органів різних гілок державної влади.

Виклад основного матеріалу. Поняття взаємодії доволі детально розглянуто в науковій літературі та довідниках. Зокрема, Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає її як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь [7, с. 125]. Таким чином, можна зробити висновок, що успішне розв'язання питання щодо місця суду в системі органів державної влади потребує визначення оптимальних напрямів взаємодії суду як суб'єкта судової влади із органами законодавчої та виконавчої гілок державної влади.

Згідно зі ст. 75 Конституції України законодавчу владу в державі становить Верховна Рада України. Вона – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Як відзначив вітчизняний дослідник А. Крусян, взаємодія судів із Верховною Радою України має особливий характер порівняно із взаємодією з іншими державними органами. На його думку, вона полягає в тому, що Верховна Рада України є парламентом держави, її статус і діяльність визначені конституційними законами [8, с. 29], які мають особливу порівняно з іншими за-

конами юридичну силу. Тому така взаємодія набуває значущості. На це звертає увагу і В.В. Кравченко, який стверджує, що, здійснюючи законодавчу функцію, Верховна Рада України за допомогою закону (за умови відповідності його Конституції України) надає своєму рішенню вищу юридичну силу, пов'язуючи ним виконавчу і судову владу [9, с. 245].

Питання взаємодії Верховної Ради України і судової влади ґрунтовно досліджував вітчизняний науковець А. Селіванов. Зокрема, вчений наголошував на особливій важливості взаємовідносин між судовою гілкою влади та парламентом, оскільки вони мають визначальний вплив на всю систему державного управління. Пріоритети законодавця в забезпеченні правового механізму функціонування судової влади стають дедалі більш істотними і в досягненні достатньої для незалежного правосуддя матеріально-фінансової бази, і в реалізації завдань правосуддя шляхом створення повноцінної системи законодавства, усунення розбіжностей і колізій у правовому регулюванні суспільних відносин [10, с. 3].

Взаємовідносини судової та законодавчої влади будуються винятково на нормах Конституції України і чинного законодавства, аналіз яких дає змогу виокремити форми такої взаємодії:

1. Законодавча влада визначає правові засади організації та функціонування органів судової влади. Можна виокремити цілу групу законів України, які регламентують організацію і діяльність органів судової влади в державі. Серцевину цієї групи становлять три закони: «Про судоустрій і статус суддів», «Про Конституційний Суд України» і «Про Вищу раду юстиції». Водночас діяльність судових органів детально регламентована у Законах України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р., «Про судову експертизу» від 02.02.1994 р., «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р., «Про судовий збір» від 08.07.2011 р., у чотирьох процесуальних кодексах України тощо. Зазначені законодавчі акти містять основні елементи забезпечення відносин Верховної Ради України та судів. Водночас, законодавча влада не має права позбавити судову владу повноважень, передбачених Конституцією України.

2. Судова влада перевіряє законність і конституційність актів, прийнятих законодавчою владою, тобто здійснює судовий нормоконтроль і конституційний контроль. Як влучно зазначили О.Н. Ярмиш і В.О. Сербогін, Конституція України закріпила універсальну юрисдикцію суду, зробивши предметом судового розгляду законність будь-яких актів і рішень органів публічної влади [11, с. 602].

3. Законодавчі органи беруть безпосередню участь у формуванні суддівського корпусу. Зокрема, Верховна Рада задіяна у формуванні вищих виконавчих і судових органів, що виражається у призначенні третини складу Конституційного Суду України (п. 26 ст. 85) та обранні суддів безстроково (п. 27 ст. 85).

4. Дострокове припинення Верховною Радою України повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим у разі ухвалення Конституційним Судом України висновку про порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України, а також призначення позачергових вибрів до неї. Щодо припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності рішення Конституційного Суду України щодо порушення нею Конституції України або законів України, то таким є рішення Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» від 11 березня 2014 р. № 1727–6/14 Суду України у справі № 1–15/2014 від 20 березня 2014 р. № 3–рп/2014 за зверненням Верховної Ради України про надання висновку (газета «Крымские известия», 2014 р., 12 березня) [12].

5. Взаємодія Верховної Ради України (а точніше – Голови Верховної Ради України) зі судовими органами в тій або іншій формі в разі дострокового припинення повноважень народних депутатів з різних причин. Зокрема, за рішенням суду на підставі закону достроково припиняються повноваження народного депутата в разі невиконання вимоги про несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності (ч. 2 ст. 5 Закону України «Про статус народного депутата України»). У разі дострокового припинення повноважень народного депутата комітет, до компетенції якого належить питання депутатської етики, розглядає відповідні матеріали і дає висновок Голові Верховної Ради України, який у десятиденний термін звертається до суду або повертає матеріали комітету з обґрунтуванням відмови у зверненні до суду. За дорученням Голови Верховної Ради України до суду з питання дострокового припинення повноважень народного депутата також може звернутися Перший заступник або заступник Голови Верховної Ради України (абзац 2 ч. 2 ст. 5). Водночас комітет, до компетенції якого належить питання депутатської етики, в разі повернення Головою Верховної Ради України матеріалів з обґрунтуванням відмови у зверненні до суду, розглядає їх і в разі незгоди з нею вносить пропозицію про розгляд цього питання на засіданні Верховної Ради України (абзац 3 ч. 2 ст. 5). За рішенням Верховної Ради України Голова Верховної Ради України зобов'язаний звернутися до суду для вирішення питання про дострокове припинення повноважень такого народного депутата. Верховна Рада України своїм рішенням також може зобов'язати звернутися до суду з питання щодо дострокового припинення повноважень народного депутата Першого заступника або заступника Голови Верховної Ради України (абзац 4 ч. 2 ст. 5).

6. Відносини народних депутатів України безпосередньо із судами, що впливають з повноважень на-

родних депутатів як представників Верховної Ради України. Ці відносини обумовлені нормами Закону України «Про статус народного депутата України». Зокрема, депутат не має права залучатися як експерт органами досудового слідства, прокуратури, суду, а також провадити адвокатську діяльність (ч. 5 ст. 3) – тобто здійснювати певну взаємодію з судовими органами через надання адвокатських послуг. Ще одним із напрямів зазначеної взаємодії з судовими органами є отримання інформації певного виду. Йдеться про проведення розслідувань з питань, які становлять суспільний інтерес, за ініціативою не менше ніж 150-ти депутатів, коли Верховна Рада України може створювати тимчасові слідчі комісії для їх підготовки і розгляду. Водночас слід зауважити, що відповідно до концепції розподілу влади висновки і пропозиції таких тимчасових слідчих комісій не є обов'язковими для суду.

7. Чинний Регламент Верховної Ради України, прийнятий Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», дещо розширив загальні засади взаємодії Верховної Ради України з органами судової влади та їх посадовими особами. Зокрема, Верховна Рада України не може офіційно запрошувати або вимагати присутності суддів на її пленарному засіданні, на відміну від будь-якої іншої посадової або службової особи (ч. 3 ст. 6). Голова і судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України разом із керівництвом держави запрошуються апаратом Верховної Ради України на урочисте засідання Верховної Ради з нагоди прийняття присяги новообраними народними депутатами (ч. 4 ст. 14). Голова Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України мають гарантоване право виступу на пленарному засіданні (ч. 1 ст. 34).

8. Слід зауважити, що організаційну та іншу роботу з питань взаємодії Верховної Ради з органами судової влади й інформаційного забезпечення діяльності Верховної Ради за розподілом обов'язків безпосередньо виконує заступник Голови Верховної Ради України (абзац 2 ч. 3 ст. 80). Відділ зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України виконує технічну та організаційну роботу, здійснює контроль за дотриманням термінів виконання доручень керівництва Верховної Ради України щодо звернень Конституційного Суду України та інших органів правосуддя.

9. Представник Верховної Ради України бере участь у роботі Конституційного Суду України, яка здійснюється згідно з Положенням про постійного представника Верховної Ради України в Конституційному Суді України, затвердженим постановою Верховної Ради України від 20 травня 1999 р. № 691–ХГУ.

10. Обов'язок апарату Парламенту забезпечити народного депутата рішеннями Конституційного Суду України, Верховного Суду України та іншими матеріалами (ч. 1 ст. 19 Закону України «Про статус народного депутата України»). Цей напрям взаємодії

Верховної Ради України із судами дає змогу народним депутатам постійно отримувати інформацію про діяльність судової влади в державі і забезпечує права народного депутата України на інформацію і її використання.

Наступним питанням, що потребує окремої уваги, є взаємодія виконавчих та судових органів. Щодо виконавчої влади, то відповідно до ст.ст. 113, 118 Конституції України вищим органом у її системі є Кабінет Міністрів України, а в областях і районах її реалізують місцеві державні адміністрації. Слід зазначити, що чіткі механізми безпосередньої взаємодії судової і виконавчої влади в якомусь єдиному нормативному акті не визначені. Показовим є те, що Головні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі згідно з п. 4.68 Положення про Міністерство юстиції України повинні організувати взаємодію судів й інших органів державної влади у цивільних і кримінальних справах з компетентними органами іноземних держав на підставі законів, міжнародних договорів України; забезпечувати виконання положень міжнародних договорів України про правову допомогу та правові відносини в цивільних та кримінальних справах.

Не менш важливе значення повинне приділятися в Україні взаємодії судових органів з місцевими державними адміністраціями. З цього приводу Р.В. Горобець та О.О. Михайлович [13] зазначають, що історично склався стереотип, за яким питання діяльності судової влади фактично ототожнюється із правосуддям, але зовсім не асоціюється з управлінською діяльністю. Але і сама система судоустрою, і конкретний окремий суд є складними механізмами, функціонування яких потребує адміністрування в матеріально-технічній, організаційній та фінансовій сферах. Водночас на місцеві державні адміністрації покладено низку завдань щодо сприяння судам у їх адміністративно-управлінській діяльності. Зокрема, відповідно до ч. 1 Рекомендаційного переліку управлінь, відділів, інших структурних підрозділів Київської міської державної адміністрації, в її апараті утворено відділ взаємодії з судами, правоохоронними органами та органами юстиції [14]. Також на підставі рішення Київської міської ради від 25 травня 2011 р. № 199/5586 «Про затвердження Міської цільової програми сприяння в забезпеченні діяльності судів загальної юрисдикції та інших судових органів у місті Києві на 2011–2015 роки» [15] було створено належні умови для функціонування і діяльності суддів щодо забезпечення їх відповідними приміщеннями, як це передбачено Розпорядженням Президента України від 27 липня 1996 р. № 208/96–рп «Про забезпечення судів приміщеннями».

М.Й. Вильгушинський слушно зазначає, що для успішного окреслення шляхів взаємодії судів з місцевими державними адміністраціями, в українському законодавстві існує нагальна потреба розробки норматив-

ного акту, який детально б регламентував порядок, процедуру такої взаємодії та вирішив би проблему «розподілення» функцій організаційного забезпечення судової влади між різними владними інституціями [16, с. 9].

На наш погляд, можна виокремити наступні форми взаємодії суду з органами виконавчої влади:

– Контрольні відносини, що складаються у сфері контролю судами за діями або бездіяльністю органів виконавчої влади. Суди, здійснюючи судову владу і розглядаючи скарги, покликани забезпечувати контроль за законністю в країні, гарантувати пріоритет прав і свобод людини і припиняти будь-яке їх порушення. Кожен має право на звернення до суду і судовий контроль. Оскаржити можна акти індивідуального та загального нормативного характеру, колективні та одноосібні рішення і дії (або бездіяльність). Конституція України, а також Закон України «Про звернення громадян» значно розширили можливості громадян щодо судового захисту їх прав і свобод від неправомірних рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних, посадових і службових осіб у сфері управлінської діяльності. Зазначені відносини розглядаються у контексті поняття адміністративної юстиції, тобто судового захисту прав громадян від незаконних дій та рішень органів управління.

– Відносини у сфері виконання рішень судів. Виконавча влада необхідна для виконання судових актів після набуття ними законної сили, тобто після набуття ним властивості незмінюваності, що забезпечується унеможливленням їх зміни та невідворотності (обов'язковості) виконання.

Тут, зокрема, доволі важливою проблемою для судової влади, на нашу думку, залишається виконання самих судових рішень. Відомо, що відшкодування шкоди, а також стягнення з боржників по всій території України не покриває й половини сум, що призначаються судами. Залежно від правильності виконання Державною виконавчою службою Мін'юсту України рішень судів залежить авторитет судової влади. Невиконання рішень призводить до утиску конституційних прав громадян, дискредитує правову і судову системи в країні, ускладнює соціальну напруженість у суспільстві. На підставі цього слід зауважити, що основний зміст відносин Міністерства юстиції України і судів повинен полягати в тому, що саме Міністерство юстиції від імені держави повинно забезпечувати встановлений законодавством порядок діяльності судів і виконання судових рішень за допомогою організаційного та методичного керівництва діяльністю служби судових виконавців, провадженням кадрової політики щодо судових виконавців. Державна виконавча служба, на підставі своїх повноважень, у встановленому порядку повинна забезпечувати діяльність Конституційного Суду України, Верховного Суду України, нижчих за ієрархією судів загальної юрисдикції, а також виконання судових актів.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна дійти такого висновку: якщо діяльність законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування визначається необхідністю гарантувати права і свободи людини та громадянина, то саме судам належить їх реальне забезпечення.

Така закономірність і раніше знаходила відображення в літературі. Зокрема, В.С. Нерсесянц, досліджуючи питання судової реформи, вважав, що необхідна перетворення ефективності здійснення функцій правосуддя – це послідовність утілення в життя принципу поділу влади [17, с. 49]. Без цього і суд, і правосуддя неминуче перебуватимуть під неправовим тиском, а забезпечення незалежності суду стане цілком неможливим.

Належну реформу судової влади можна здійснити лише у тому разі, якщо у своїй правосудній діяльності вона буде керуватися лише правом, законом і залишатиметься незалежною від посадових осіб та органів законодавчої і виконавчої влади. Особливе значення має незалежність суду від виконавчої влади у сфері забезпечення прав людини. Сучасна оцінка основної мети судової реформи також зводиться до створення незалежної судової влади, здатної обмежувати свавілля інших гілок державної влади, надійно захищати права особи і громадянина суспільства шляхом упровадження ефективних способів громадського контролю за діяльністю суду, оскільки безконтрольність будь-якої гілки влади неминуче призводить до сваволі.

Отже, можна констатувати, що основні зусилля (в контексті вдосконалення інституційно-правових засад взаємодії суду з органами інших гілок влади) повинні концентруватись у необхідності безумовного забезпечення незалежності судової влади, ефективного, всебічного і неупередженого судового захисту. Ні законодавча, ні виконавча влада не повинні в жодному разі втручатися в судовий процес, вдаватися до будь-яких дій, які можуть вплинути на ухвалені суддею рішення, або в інший спосіб заважати належній роботі суду під час здійснення правосуддя. Вважаємо, що незалежність судової влади, як основний фундаментальний принцип розвитку демократії та громадянського суспільства, а також необхідна умова входження нашої держави в Європейський правовий простір, має базуватися не лише на суто правових гарантіях, зокрема на незмінюваності та недоторканності суддів, а й на відповідних матеріальних і фінансових засадах. З іншого боку, судовій владі відведено винятково важливу роль у забезпеченні системи стримувань і противаг між різними гілками державної влади. Вона має юридичну можливість впливати на рішення та дії законодавчої і виконавчої влади, рівноважувати й, навіть, контролювати їх. Особливо слід зазначити, що судова влада за своєю природою є вирішальною. Саме вона оцінює діяльність законодавчої і виконавчої влади і з будь-якого питання виносить остаточний вердикт.

У цьому контексті, на нашу думку, першочерговим завданням є розробка стратегії взаємодії судової та інших гілок влади, яка має передбачати такі основоположні засади, як єдність судів загальної юрисдикції; участь інших гілок влади в процесі добору та призначення суддів; розширення повноважень незалежних суб'єктів у формуванні суддівського корпусу; внутрішньо корпоративний підхід до призначення керівників судів, надання права законодавчої ініціативи Верховному Суду України тощо.

Список використаної літератури

1. Юридична енциклопедія в 6 т. / [под. ред. Ю.С. Шемшученко та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2003. – Т. 5 : П–С. – 736 с.
2. Ершов В.В. Суд в системе органов власти (к вопросу об административном судопроизводстве) / В.В. Ершов // Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України : наук. повідомл. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 січня 2007 р.). – Х., 2007. – С. 15–18.
3. Василенков П.Т. Органы советского государства и их система на современном этапе / П.Т. Василенков. – М. : Моск. гос. ун-т, 1967. – 304 с.
4. Теория государства и права : [ученик] / М. Н. Марченко. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : ТК Велби : Проспект, 2004. – 640 с.
5. Федоренко Г.О. Законодавча влада в системі розподілу державної влади в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». – К., 2000. – 21 с.
6. Адміністративне право України : [підручник] / [Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О. Дьяченко та ін.]; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / под ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 920 с.
8. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм : [монографія] / А.Р. Крусян. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 558 с.
9. Кравченко В.В. Конституційне право України : [навч. посіб.] – вид. 3-тє, виправл. та доповн. / В.В. Кравченко. – К. : Атіка, 2004. – 512 с.
10. Селіванов А. Парламент і судова влада: актуальні питання взаємодії / А. Селіванов // Голос України. – 2006. – 14 листопада. – № 1411. – 3 с.
11. Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місце самоврядування в Україні / О.Н. Ярмиш, В.О. Серьогін. – Х. : ХНУВС, 2002. – 672 с.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням виконуючого обов'язки Президента України, Голови Верховної Ради України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-14>.
13. Горобець Р.В. Деякі аспекти взаємодії між органами державної виконавчої і судової влади / Р.В. Горобець, О.О. Михайлович // Теоретичні та прикладні питання дер-

жавотворення : збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/16tppd/2011_8/.

14. Про затвердження рекомендаційних переліків управлінь, відділів, інших структурних підрозділів Київської міської та районної в м. Києві державних адміністрацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2008 р. № 791 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 68. – 54 с. – Ст. 2280.

15. Про затвердження Міської цільової програми сприяння в забезпеченні діяльності судів загальної юрисдикції та інших

судових органів у місті Києві на 2011–2015 роки : Рішення Київської міської ради від 25 травня 2011 р. № 199/5586 // Хрещатик. – 2011. – № 60 (931). – С. 4–6.

16. Вильгушинский М.Й. Шляхи взаємодії судів з місцевими державними адміністраціями / М.Й. Вильгушинский // Адвокат. – № 9 (144). – 2012. – С. 7–10.

17. Нерсесянц В.С. Независимость суда, формы и средства ее обеспечения / В.С. Нерсесянц // Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. – М., 1990. – С. 47–51.

